

OSOBOWE I NIEOSOBOWE FORMY CZASOWNIKA

» **czynności** (co robi?) *śpiewa*

» **stany, procesy** (co się z nim dzieje?) *cierpi, rozwija się*

OSOBOWE

NIEOSOBOWE

» OSOBA

wskazuje wykonawcę czynności

1. **ja, my** *śpiewam, cieszymy się*
2. **ty, wy** *śpiewasz, cieszyacie się*
3. **on, ona, ono, oni, one**
śpiewa, cieszą się

» LICZBA

informuje o liczbie wykonawców czynności

- **pojedyncza**
jeden wykonawca czynności
śpiewam, cieszę się
- **mnoga**
grupa wykonawców
śpiewamy, cieszą się

» RODZAJ

wskazuje na płeć wykonawcy czynności

- w liczbie pojedynczej
 - » **męski** *śpiewał*
 - » **żeński** *śpiewała*
 - » **nijaki** *śpiewało*
- w liczbie mnogiej
 - » **męskoosobowy** *śpiewali*
 - » **nimęskoosobowy** *śpiewały*

NIEDOKONANE

czynność trwająca, o której nie wiadomo, czy się zakończy

(co robi?) *śpiewa, chodzi*

DOKONANE

czynność zakończona lub taka, o której wiadomo, że się skończy (co zrobił?) *zaśpiewał, zajdzie*
Nie mają formy czasu teraźniejszego.

» ASPEKT

» TRYB

informuje o stosunku mówiącego do treści wypowiedzi

- **oznajmujący**
czynność rzeczywista
Śpiewał w chórze.
- **rozkazujący**
czynność pożądana
Zaśpiewaj dziś, proszę!
- **przypuszczający**
czynność możliwa lub prawdopodobna
Zaśpiewalibyście przy ognisku, byłoby miło.

» CZAS

informuje o czasie wykonywania czynności w stosunku do czasu mówienia

- **przeszły** *śpiewał, ucieszył się*
- **teraźniejszy** *cieszy się*
Nie istnieje dla czasowników dokonanych.
- **przyszły**
 - » **prosty** *zaśpiewa, ucieszy się*
Nie istnieje dla czasowników niedokonanych.
 - » **złożony** *będzie śpiewał, będzie się cieszyć*
Nie istnieje dla czasowników dokonanych.

» STRONA

wyraża stosunek podmiotu do czynności

- **czynna**
podmiot jest wykonawcą czynności
Babcia śpiewała piosenkę.
Zosia czesała się przed lustrem.
 - **bierna**
podmiot jest obiektem czynności
Piosenka była śpiewana przez babcię.
- Jest tworzona za pomocą:
- » formy osobowej czasownika *być, zostać*
 - » formy czasownika zakończonej na: *-ny, -ty, -ony*.
- Nie istnieje dla czasowników nieprzechodnich.

» BEZOKOLICZNIKI

podstawowa forma czasownika

zaśpiewać, cieszyć się

Nie wskazuje na osobę, liczbę i rodzaj.

» FORMY ZAKOŃCZONE NA -NO, -TO

śpiewano, zaśpiewano, myto, umyto

Nie niosą informacji o wykonawcy czynności.

» NIEKTÓRE KONSTRUKCJE Z SIĘ

mówi się, zrobiło się, kupiłoby się

Nie informują o wykonawcy czynności.

» IMIESŁOWY

- **przymiotnikowe**
Odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje (tak jak przymiotniki), ale pochodzą od czasownika. Oznaczają czynność lub stan. Nie odmieniają się przez osoby i czasy. Nie mają form trybu.
- » **czynne**
informują, że ktoś lub coś wykonuje określoną czynność w danym momencie
śpiewający, cieszące się
- » **bierne**
informują, że ktoś lub coś podlega czynności wykonywanej przez kogoś innego
śpiewany, umyty
- **przysłówkowe**
Są formami czasownikowymi, gdyż oznaczają czynności. Odpowiadają na pytania przysłówka: jak? kiedy? Są nieodmienne.
- » **współczesne**
informują, że dwie czynności odbywają się w tym samym czasie;
są tworzone od czasowników niedokonanych
Słuchając muzyki, wystukiwała rytm (w tej samej chwili słuchała i wystukiwała).
- » **uprzednie**
informują o tym, że jakaś czynność została wykonana wcześniej niż inna;
są tworzone od czasowników dokonanych
Wysłuchawszy koncertu, wyłączyła radio (najpierw wysłuchała, potem wyłączyła).